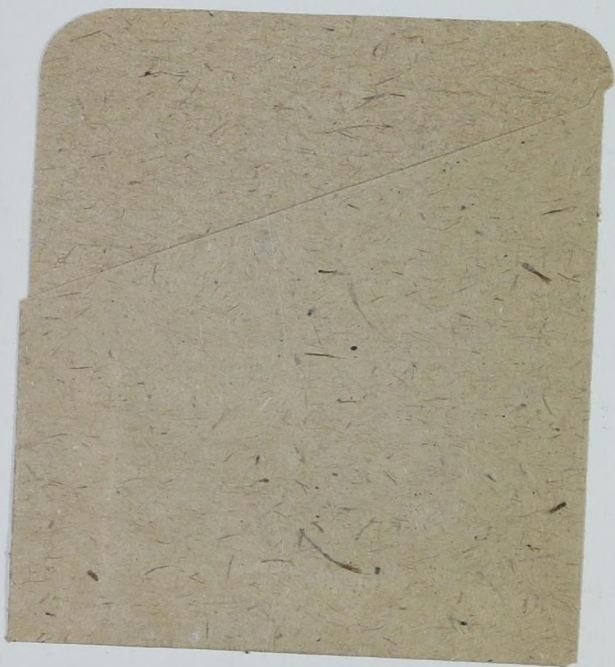

84(2Poc=ANT)6.
M740

Аруна Монголова

Түрүмүш башталган жас

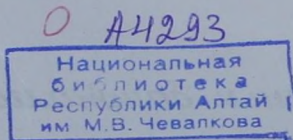
Аруна Монголова

Түрүмүм башталган жас

Ўлгерлер

Алтай Республиканын
ГУ «Ўч-Сүмер» бичик чыгартузы
2006

84 (2 Рос-Алт) 6—5
М 770

Монголова А. А.
М 770 **Жүрүмим башталган жас. Ылгерлер.**
— Горно-Алтайск: Алтай Республиканын
ГУ «Юч-Сюмер — Белуха» бичик чыгартузы,
2006. — 96 с.

М 4702070000 — 01
М 138 (03) 2006

ISBN 5—9209—0100—4

24.05.2006

© ГУ книжное издательство
«Юч-Сюмер — Белуха»
Республики Алтай, 2006

ЈҮРҮМИМ БАШТАЛГАН ЈАС

Күүк ай жанырып келерде,
Жаны ла тан бозорып турарда,
Эбире тууларды уйкудан ойгозып,
Эрте танда энемнен туулгам.

Баланын ыйынан селт эткен
Туманын оронгон туулар тымыган.
Он тогус ла жашту жиит эне
Ак чырайлу кызына сүүнген.

Чечегин жабынган карган јодра
Јаражын сыйлап, јаратта јайканган.
Эн ырысту эненин јүрегин
Амтанду јыдыла ол толтырган.

Бије салып, канадын јайган
Турналар саста ыйымды тындаган.
Ыжык айанда јаскы чечектер
Уйкудан ойгонып, ыйлагым кайкаган.

Эрте танда шулурган эзинге
Јалбрактар окшожып, јажытту уйалган.
Тымык ээлеген јаскы аралда
Куштар кожоны јаранып баштаган.

Кысту болгонын адам билбей,
Жер сүрүп, кырада иштеген.
Талан-келендер жетирген солунун
Jүреги түбинде сезип өкпөөргөн.

Адам-энемнин сүүжин керелеп,
Ак айастан кудым сыйлалган.
Кабайды жайкаган энем ле мени
Умай-Эне кудаыс корыган.

Тан адырып, күн баштаган
Алтайыс тыныжы кеен ле ару.
Ынаартып калган ыраакта туулардын
Мөнкүлик кайылбас тошторы ару.

Кайа таштын алдынан сызылган
Аржан-кутук суулары ару.
Ыраак таладан јерине јанган
Кеткин куштар кожоны ару.

Јалакай чырайлу ырысту эненин
Кичинек кызына сүүжи ару.
Эркелеп эмискен эмчек сүди
Jүрекке кару, агару ла ару.

Эрте танда тидим јаста
Jүрүм јараш, јүрүм ару.
Кайдан билер, айса болзо,
Онын да учун адым Ару...

19. 05. 1999 j

КАТАП ЛА КАТАП

Кару жериме

карузып ыраактан

Катап ла келдим

кейин тынарга...

Јүрегиме шинген

жерим кожонын

Катап ла катап

угуп аларга...

Јашта ойногон

төрөл жериме

Катап ла келдим

јакшы сураарга...

Эркелеп чыдаткан

энемнин үнин

Катап ла катап

угуп аларга...

Канатту куштый

учуп барайын

Кару жериме —

Јоло журтыма...

Јабыс энчейип,

араайын арчыйын

Јаан сүүжимнен

сызылган јажымды...

01.08. 2005 j.

НЕДЕН УЛАМ?..

- Уксан да, нөкөр,
бу не онту?
- Ягылып калган
чибилер ыйлажат.
- Уксан да, најы,
бу не сыгыт?
- Кечеги
шыркалар сыстайт.
- Тындазан, үүрем,
бу не чуркураш?
- Кожондоп болбой
комыдайт кушкаш.
- Көрзөн дө, сен,
ол не аксайт?
- Анчынын огынан
керекшин шыралайт.
- Ытазан кейди,
бу не жыт-тал?
- Тооргы үрелет
Кара-Суу акта.
- Тыны кыйылып,
тооргы не арткан?
- Акчага болгон
анчыга атырткан.
- Неден улам
элим үрелди,

Акча-жөөжөгө кёзи сокорды?
Төрөлис күүзин не тындабайт?
Алтайыс шырказын не сеспейт?

23. 04. 2000 j.

ЧАКЫР

Чанкыр таштарын жабынган
Чакырдын боочызы жажына тургай.
Ак кыйразы салкынга элбиреп,
Ак кайындар араайын энилгей.

Баланын балазы бу боочыга
Бажырып араайын, амырап өткөй.
Акту жүрегиле Алтайын алкап,
Ак кыйраны кайынга буулагай.

* * *

Тенери, булут, жылдыс, ай
Бийиктен бисти кайкагай.
Күүктин үни, жажыл жай
Jүрек сүүндирген кару Алтай.

ЭНЕ ДЕГЕН ЈЫЛУ СӨС

Эне... Эне... Эне...

Кандый эрке ле жылу сөстөр!
Бу сөстөрдөн жүрүм башталат,
Ару сүүштинг ийдези билдирет.

Кажы ла эне эрке ле жараш,
Кандый да эне кару ла жакшы.
Айткан онын сөстөри жалакай,
Көргөн онын көрүжи киленкей.
Кезик энелер арбанчак та болор,
Je кандый да болзо, ол бистинг энебис.

Кату көргөн көстөри түбинде
Килемјинин чокторы сеге имдежет.
Адылып айткан кату сөстөрдө
Арып калганы эненин билдирет.

04. 03. 1997j.

ЭНЕМГЕ

Байрамла Слерди, кару эне,
Айдадыс Слерге сөстөр эрке.
Сүүнчи ле ырыс жаскы бу күнде,
Сүүжис жылытсын Слерди, эне.

Бисти жайкаган колдороор эрке,
Суучактый үнигер жаантайын жүректе.
Слердин сүүжерден күничек бийикте
Жүрегис жылыткан, кару эне.

Жаскы чечектер жаныс ла Слерге,
Сүүшле толгон жүрегис Слерде.
Эн ле бийик сөс — ол Эне,
Бүгүңги күн слердин, Эне.

2000 j.

***

Айдылбаган сөстөр
                  жүрегим өйкөп,
Тан адырып,
                  амырым айрыды.
Көгүсте жуулган
                  эрке сөстөрим
Жанылга болуп
                  канча угулды.
Энеме айдатан
                  жылу сөстөрим
Качан да, качан да
                  олор түгенбес.
"Сүүйдим Слерди,
                  кару энем!?"
Бу да сөстөр
                  калганчы эмес.
Жаагардан окшоп,
                  колоорды сыймайын.
Огош баладый
                  Слерге жажыйын.
Ончозын-ончозын
                  ундып салала,
"Ырысту мен" — деп,
                  Слерге айдайын.

04. 07. 2004 j.

СЫЙНЫМДЫ САНАНЫП...

Кышкы энирде жылдыстар алдына
Сени сананып узак ла турдым.
Студенттер ортодо сыр шакпыртта
Кандый жүрүн не, кару сыйным.

Жылдыстар чүмдеген күү чилеп,
Каткын кенейте көксиме угулды.
Ай сыйлаган жаркын чылап,
Эрке чырайын көзиме көрүнди.

Санаана кирет пе, кичинек тужыста
Ойногон жаланыс жылу жаскыда?
Эрке каткырып жүгүрген кобыда
Болчомдор жынылайт эмди анда.

Кезикте жүрегим кунукчыл согулат —
Бала ойисти бурылтар эмес,
Көксим менин ырысту сыстайт —
Өйдин манын токтодор эмес.

Жаан телекей жүрүмнин жолына
Эне-адабыс канаттар сыйлаган.
Мун жажытту билбес тала
Бозоозын алтадып, бойына кычырган.

23. 02. 2003 j.

БАШТАПКЫ ЖЫЛ СТУДЕНТ СЫЙНЫМА

Жолдолып аккан көстөрүн жажын
Эрке колдорымла араайын арчыйын.
Көксине туулган ачу сызынды
Кучактап алала, бойыма алайын.

Ыйлабазан, сыйным, сен — менин айым.
Карачкы жоголып, жолымды жарыткай.
Каткырып ийеле, эjene аjarзан,
Сүүжиннен сенин жүрегим жайналгай.

Айлыс арткан ыраакта тууларда.
Башка жүредис: сен ондо, мен мында.
Үредү бистин бойыстын колыста,
Энейис иженип сакыйт айлыста.

Көзнөк алдында кайынаш жаныскан
Салкынга какталып, бүгүн карыккан.
Баштапкы жыл студент сыйным,
Айлыс сананып, төжиме ыйлаган.

Жолдолып аккан көстөрүн жажын
Эрке колдорымла араайын арчыйын.
Көксине туулган ачу сызынды
Кучактап алала, бойыма алайын.

13. 10. 2000 j.

ЧЫККАН КҮНЕЕРЛЕ, ЭНЕЙИС

Эркеден эрке энейис,
Чыккан күнеерле уткыйдыс.
Карудан кару көөркийис,
Сүүнчи, ырыс күүнзейдис.

Алтайыстын эн жараш
Кандый чечегин сыйлайыс?
Калыгыстын эн баалу
Кандый күүзин чөйөйис?

Сызылып чыккан аржандый
Ару сүүжис сыйлайдыс.
Кыйра бөстин агынды
Агару уткуул айдадыс.

Озодон озо баштап,
Су-кадыгар бек болзын.
Бистер түрген чыдазас,
Ырыс, сүүнчи көп болзын.

Кару кара көстөрдө
Качан да кунук көрүнбезин.
Жалакай слердин жүзерде
Бир де эрик билдирбезин.

Эркеден эрке энейис,
Чыккан күнеерле уткыйдыс.
Баалудан баалу көөркийис,
Ырыс, сүүнчи күүнзейдис.

07. 07. 1997j.

ЈАМАНЫМ ТАШТАГАР

Јаманым таштагар, кару энем,
Јастырган кылыгым кејирим кемирет.
Сүүген энемнин жүрегин сыстадып,
Канайтса да, мен јастыргам, јастыккам.

Тенегиме салдырып мен не жүүлгем,
Ачу сөстөрди сананбай бичигем.
Кару энем, јаманым таштагар,
Тизеге отурып, јайнайдым слерди.

Бичиген кату сөстөрүм учун,
Жүрүмнин күчтери мени кезеткей.
Тескери санаалар бажымда учун,
Килемји јогынан күски јааш сабагай.

Кажы ла күн бойымды челдеп,
Амырым јылыйтып, кыйналып жүредим.
Канайтса да, мен јастыргам, јастыккам,
Јаманым таштагар, сүүген энем.

Бурумды бойыма алынып јадым,
Јастырган кижі јаныс ла мен.
Онын да учун, байла, бүгүн
Комудап шуурган тышкары калјуурган.

Самара меге бичиген де болзоор,
Жылузы жылыган сөстөр эмтир.
”Балам, кызым“ — башка учурлу...
Энемнин жүреги шыркалу эмтир.

Жалакай, кемзинчек, киленкей кызарды
Тенек санаалар та не жүүлткен?
Энемнин бичиген кару сөстөрине
Бойымды кыйнап, мен не ыйлагам?

ЈҮРҮМДИ СҮҮ

Кандый да күч өйлөрдө
Јүрүмди сүүрин ундыба.
Кижн бүткен алдында
Јакшы сураарга күчсинбе.
Јүрүмди јангыс јүрерде,
Јаман кылык алынба.
Јаш јараш јүрүмде
Ачу ашка јайылба.
Эркелеп чыдаткан энеге
Кату, казыр сөстөр айтпа.
Күчи јетпес јаанакка
Болужып јүрерге јалкуурба.
Бүдүрилип калган најыга
Колын берип аргада.
Кудай бисти јайаган,
Качан да улус ылгаба.
Салым јангыс болордо,
Јакшы јүрүм јүрбес пе?

04. 09. 1999 ј.

А 4293

***

Улу Кокышев — албаты уулына
Летен ле јаш удабас толор.
Канча да чактар өдүп калза,
Эрү өкпөөртү јүректе торгулар.

Чактарга тирү поэттин сүри
Айса болзо, тўжиге айылдаар.
”Күмүрел элеген алтай кызычак,
Ўлгерин јарады“ — деп, ол айдар.

Јарлу поэтке турбас та болзом,
Санаам чыгара айдып салайын.
Јарлу туујыга јетпес те болзо,
Ак чаазынга ўлгерим бичийин.

Сүүген поэдим ўлгерим алала,
Келишпес тушты түзедип салгай.
Ўлгерим кычырып, јаратпаган болзо,
Чүмдеген ижимди керекке албагай.

16. 04. 1999 j.

***

Кайырлык бүгүн карыгат —
Улу поэдин жылыткан.
Эригип журтыс тымыган.
Калганчы жолына уулын үйдешкен.

Жайгы айас эрте танда
Кунукчыл солун жүрегисте жайылган.
Аркада да куштар кунуккан немедий,
Кожонун чөйбөй токтоп калган.

Кечүде энчейген карган мөш
Калганчы сөстөрүн айдарга сананган.
Онын да учун, байла, бүгүн
Жабыс, жабыс сууга энилген.

Кайырлык бүгүн карыгат —
Улу поэдин жылыткан.
Эригип журтыс тымыган.
Улу уулы жүрүмнен ыраган.

Кечүде энчейген карган мөш
Калганчы сөстөрүн айдарга сананган.
Онын да учун, байла, бүгүн
Жабыс, жабыс жерге бөкөйгөн.

2005 j.

БАШТАПКЫ ЖОЛДЫКТАРДАН

Тууларыс бистин тууларыс,
Слер кандый бийик, мөнкү.
Жаландар бистин јаландар,
Слер кандый элбек, јараш.
Сууларыс бистин сууларыс,
Слер кандый тату, ток.
Ар-бүткен бистин алтайыс,
Бис сени сүүрис јаантайын.

1993 j.

ЧИБИЧЕК

Айлымнын јанында
Кичинек чибичек
Кыштын келгенин
Јаны ла сести.
Сайгышту бүрлерин
Бойына тартынып,
Мөнкүлик түштерин
Мендебей түженди.

БАШТАПКЫ ҰЛГЕР

Өнөлөп кыш түжерде,
Карлу соок түнде.
Кенейте бажыма
Баштапкы ла катап
Эбелип келген
Эптү жолдыктар.
Кайкалду үлгердин
Баштапкы алтамы
Сакыбас јанынан
Санаама эбелген.
Ол тушта алтыда үренгем.
Кандый кичинек ле огош болгом.

1997j.

***

Баштапкы јанмыр бажымды чыктыдат.
Баштапкы күкүрт жүрегимди сыстадат.
Баштапкы јалкын ”јалт“ эдип калат.
Баштапкы тамчылар сүүнгенине бијелейт.

ПОЭТ ӨСКӨН

Урсул суунын белтиринде
Түмечин деп өзөктө
Кара башту уулчак чыккан,
Ады онын Эркемен.
Узаак, узаак жылдар өткөн,
Эркемен деп поэт өскөн.
Эне Жоло алтайын
Үлгерлеп ол чүмдеген.

1995 j.

НЕНИН УЧУН?

Ненин учун јердин үстинде
Сүүш деген сезим бар?
Ненин учун сүүшке киж
Јаскы күнде табартар?

Сан ла башка сезим сүүш —
Туш кижиге карузырын.
Онын учун јүрегин сыстап,
Тату уйкуннан астыгарын.

Тышкары өскөн јодрадый
Тынданып кожо јайыларын.
Ап-агаш ару чечектерле
Ончо бойын бүркелерин.

1998 j.

***

Эбире курчаган тууларым
Канай слерди сүүп жадым!
Тымык жайгы энирде
Сүрлүгерди кайкайдым.
Эн ле сүүген жылдызым
Бошту үстинде мөлтүрейт.
”Не кунуктын, көөркийим?” — деп,
Бийиктен меге суркурайт.

1998 j.

***

Байлу межеликтерге курчаткан
Лоло алтайым жажу турат.
Эки суунын белтирине кирген
Кару журтым амыр жадат.

ТИЗҰЛЕР

***

Чаган айда кышкы күн
Санаамнан эмдиге чыкпайт.
Сакыбас жанынан келишкен тушташ
Жүрегим түбине одычак камызат.

***

Тышкары бүгүн не шуурган?
Соок салкын сыылап сыгырган.
Жүрегим төжимде не ыйлаган?
Сүүгенин сананып ол карыккан.

***

Жүрүмим менин чүмдемел болзо,
Жастырган өйлөрди бурултар эдим.
Жүрүм бичикке кубулган болзо,
Жарабаган тушты түзедер эдим.

***

Сен јер — мен тегери,
Сен күн — мен ай.
Сен туу — мен суу,
Сен кыш — мен јай.

***

Карануй түнде —
Сен менин жылдызым,
Улалган жүрүмде — јединбес амадум.
Јүрегим түбинде јазылбас шыркам,
Јаш жүрүмде ундылбас сүүжим.

***

Јану бажы ак туман —
Јуттар бачым айаспас.
Јану үсти боро булут —
Айас күндер узак турбас.

***

Байана агажым — ыргай,
Жайаган жайыгым — мүркүт.
Аданан адага улалган
Сөөгим менин иркит.

***

Кандыктар жайылган
эрте жаста
Жүректен ырабас
баштапкы тушташ.
Күүним жеткен
жииттин жанында
Сөстөр табылбай,
кемзинген шымыраш.

***

Жаш жүрүмде
орой күскиде
Жүрегин сыстап,
эриктин эмеш пе?
Жылдысту түнде
тымык тўжине
Студент жүрүмис
тўжелди эмеш пе...

МЕНИ ҮЙДЕЖИП САЛ, АЙ

Байлу кыр үстинде толун ай
Килеп тургандый мени ајыктайт.
Булуттар ажыра та неге де
Јакару берип турганы билдирет.
Јажытту менин јолымды јарыдып,
Кийнимнен ары айлыма үйдежет.
”Јаныскан көөркий кунукпа“ — деп,
Карыгып турганын булутка јажырат.

19. 04. 1997 j.

ААЙЛАГАЙЫҢ НЕ, СЕН?

Сары бүрде кайыннын жалбрагындый,
Салкынга сүрдүрип та кайда барарын?
Чыдап калган куштын балазындый,
Канадын жайып та качан учарын?

Кайкалду жүрүмнин толкузыла кайып,
Ыраакта жаратка та канай једерин?
Бийикте күйген чокум жылдыстый
Јаркынын биске качан сыйлаарын?

Уйку бербей кыйнаган суракка
Карууны меге, байла, сен айдарын.
Јажыт болгон жүрегим сызын
Чөкөбөс түлкүүрле, байла, сен ачарын.

2002 ж., јаан изү ай

ЈАЗЫТТУ ЧОКТОР

Көстөрүм түбинде
                    јажытту чокторло

Кайылтарым сени
                    бу орой түнде.

Төжимде согулган
                    јиит жүрегимле

Азып каларын,
                    билбес талада.

Изү-изү
                    сүүштин јалбыжы

Өртөп салар
                    таныбас өргөөдө.

Тату-тату
                    эриндер амтамы

Канаттар сыйлаар
                    бу жүрүмде.

ЧЫККАН КҮНИНГЕ

Чыккан күнинге, кару сүүгеним,
Ырысту күниңде ыраактан уткыйын.
Су-кадык, сүүнчи, ырыс ла сүүш
Акту жүрегимнен сеге күүнзейин.

Жангырып келген тенериде ай
Менин ордыма сени окшозын.
Жүрексиреп бичилген изү сөстөрүм
Ырысту энирде жүрегин жылытсын.

Тенип учкан сары жалбырак
Ыраактан ийген эзеним жетирзин.
Суркурап чыккан бистин жылдызыс
Араайын бийиктен сеге имдезин.

Жаскы жалаңда жайылган чечегеш
Жүрүмнен эзиртип, түжин ээлезин.
Эң ле баалу алтынды сөстөрүн
Карамы жоктон ол түште айтсын.

14. 10. 2002 j.

ОЛ СЕН

Ару-ару көлдий көстөрүн
Көксимде ”тошты“ канайып кайылтты?
Jүрегин түбинде амыр куулар
Jүрегиме jолды канайып тапты?

Jайгы тымыкта jылу эзиндий
Эрке үнин jүрегим jайнатты.
Jанымда сүрин jылым кайадый
Jүрүмнин jолында бек jайылды.

Чечектер сүүндирген күндий күлүмjин
Көксимде чийнеге чогын сыйлады.
От-jалбыштый күчтү колдорын
Көгөрө тонгон колдорым jылытты.

Эрте танда баштапкы чалындый
Ару сүүжимди jаныс сен сезерин.
Кайыр кайада jараш өргөөдий
Сүүштин jажыдын jаныс сен билерин.

2002 j.

***

Јүрүмнен мен эмди ырысту,
Сенин жанында сүүгеним ырысту.
Эмдиге санаамда ол туштажу,
Ол энгирден мен эмди канатту.

Көргөн көстөрүн сенин каткылу,
Күлүмжин сенин жүрекке кару.
Айткан эрмегин угарга эптү,
Билген болзон, сүүгеним ырысту.

Сен жокко журтым да куру,
Сени жоктоп жүрекке ачу.
Сүүген кужым эки ак куу,
Сескен болзон, сүүжим ару.

Тенери бүгүн кандый жылдысту,
Колым уулайдым ол жаркынду.
Жылдыс имдейт ого уйатту,
Жараткан жери туу Бошту.

Сыйлаган сүүжин, байла, ару,
Кайкал жеринде сүүш каруулу.
Тушташкан энгирис толун айлу,
Санаалар, байла, жүрүмде агару.

19. 05. 2002 j.

ЈААНТАЙЫН

Јажына сенин
                    јылдызын болойын,
Јаантайын јолынды
                    јарыдып јүрейин.
Чындык сенин
                    эжин болойын,
Чылабай јаантайын
                    јанында јүрейин.
Албаты ортодо
                    адын ададар
Алып кептү
                    уулдар сыйлайын.
Айлана јүгүрүп,
                    адам дежетен
Ай кеберлү
                    кыстар азырайын.
Акту јүректен
                    сыйлаган белегин
Јаркынын јылытпай
                    јаантайын күйзин.
Акту күүниннен
                    айткан сөстөрүн
Јүрегимде јаантайын
                    чалып јүрзин.
Јажына сенин
                    айын болойын,
Јаантайын јолынды
                    јарыдып јүрейин.
Чындык сенин
                    эжин болойын,
Чылабай јаантайын
                    јанында јүрейин.

2002 j.

КҮЗЕЛИМ МЕНИН

Күзелім менин
ыраакта-ыраакта.
Қолын жетпес
бийикте жылдыста.
Күзелім менин
та кайда да анда,
Күн чалыган
чечектү жалаңда.
Күзелім менин
жүрегим алдында.
Изү сүүштен
туулган ырыста.
Күзелім менин
түгенбес сақылта...
Жүрүмнің сыйы
сақыган баламда.

09. 10. 2002

КАБАЙ КОЖОН

Уйуктап калган
тымык јеристе
Энелер кожоны
јаантайын угулган.
Тенери түбинде
јарыткыш айыс
Кандый күүлү
кожондор укпаган.
Айдын түнде
Кайырлык ичине
Кабай кожомым
араайын јайылат.
Кабайда јайкаган
кызымла кожо
Бийикте јылдыстар
база јайканат.
Уйукта, кызым,
уйукта, Күзелеш.
Түжине сенин
келер тийингеш.
Уйукта, балам,
уйукта, амыра,
Болушчым болорын,
капшай чыда.
Көзнөгим үстинде
быјыл јаскыда.

Уйа тарткан
                    боро кушкаш.
Түн ортодо
                    ойгонгон кызына
База кожонун
                    чөйөт ошкош.
Чактар да өтсө,
                    кабай кожонун
Энелер кожондоп,
                    балдарын чыдадар.
Жалакай жүректү
                    энелер кожонун
Катап ла ай
                    бийиктен тындаар.

***

Адым менин Күзелеш,
Тенериде күничектий.
Энеме мен чечегеш,
Кару кызы Күзелеш.

Адым менин Күзелеш,
Тенериде айычактый.
Адама мен тийинеш,
Эрке кызы Күзелеш.

Эмди меге алты ла ай,
Кандый јакшы јүрүм-талай,
Адам сүүнет кызым-ай
Энмектеп берер удабай.

Беш айдан ажып,
Ўренип алдым отурып.
Сүүгеним менин эки борбый
Курсагым менин. Эйе. Ондый.

Мен эмди јети айлу,
Ончо ло неме јилбилү.
Колымда кампет тату,
А јүзим кандый кирлү.

ЧЫМАЛЫ

Бис аркада, агаш төзинде
Чадыр ошкош айыл тудадыс.
Жаныскан эмес најыларла кожо
Жаантайын жаба нак жүредис.

”Жалку“ дегенин билбезис бис,
Амыры јоктон иштенедис.
Соок кыш једип келгенде,
Кар алдында уйуктап каладыс.

Огош то болзом, чырмайып,
Эки катапка көпти жүктенедим.
Агаш төзинде кару айлыма
Арып калган једип келедим.

КИСКЕЧЕК

Киске, киске, кискечек,
Көзи кара көөркийек.
Тумчук бажы кара-ак,
Бойы дезе шулмузак.

САНЫСКАН

Саныскан, саныскан,
Сен кайдан учуп келген?
Саныскан, саныскан,
Кандый солун сен уккан?

ЧИБИЧЕК

Жайы-кыжы мен жараш
Ыжык айанда турадым.
Баштапкы кар түшкенде,
Байрамнын жууктаарын сакыйдым.

Ада-акалар малтазын курчыдып,
Апарар мени школго, айлына.
Жүзүн жараш жылтыркай чүмди
Оронып алала, мызылдап турарым.

Сүүнчиле толо бу байрамда
Мен жараш, мен кеберкек.
Ончогор жаба айдып ийигер.“

КҮЧҮГЕШ

Жажыл торко өлөнгө
Күчүгеш жажып тоолонот.
Талтан-тултан барала,
Тана чечекке табарат.

ТЕЕРТПЕК

Соодып койгон артпактан
Теертпек туруп, кача берди.
Коркышту жараш Алтайга
Соныркап калган базып жүрди.

Кижидегенин аайлабай,
Ончозынан сурап турды.
Кижинин курсагы болорын
Теертпек көөркий билбей калды.

ЈАЗЫТТУ КҮҮНИМ

Бүтпеген санаам
                    јылдыска кубулала,
Бошту үстинде
                    туруп ла калган.
Јажытту күүним
                    јаркыны бололо,
Бийиктен имдеер
                    энирлер сайын.
Јүрегим сызы
                    чалынга кубулала,
Күнди уткып,
                    чечекте артар.
Түндеги санаалар
                    күннин чогыла
Чалын чылап,
                    кургап калар.
Каруузы табылбаган
                    јүс сурактар
Чечектер чилеп,
                    уйуктап калар.
Јаны жүрүмнин
                    јаркынду чогыла
Ырыска јүткип,
                    катап јайылар.

10. 07. 2004 j.

КАЙДА?

Сен меге ыраак-ыраак,

Лүрегим сеге сооп калган.

Соок көстөрүн, кату сөстөрүн

Күскү чилеп мени ооткон.

Кайда ол жылу?..

Кайда ол сүүш?..

Туку ла качан жылыйып калган.

Эркелеп айткан сөстөрүн — төгүн,

Кучактап окшогон эркен — ойын.

***

Тенериде мун жылдыс,
Кажызын сеге сыйлайын.
Колым једер ол болзо,
Эн јарыгын алайын.

Ай јаркыны јарытса,
Көзине көрүп сүүнейин.
Көргөн чокту чырайын
Јүрегим менин јайнатсын.

***

Күскүдий оодылган бойымды
Жуунадып ойто болбозын.
Ары болуп жүре берзем,
Бурулып сеге келбезим.

Кайа көргөн сүримди
Эбиртип ойто болбозын.
Өчүп калган күүниме
Карамдап кайа көрбөзим.

***

Бийик-бийик учуп чыгарга,
Күчтү канаттар меге керектү.
Бийик учушта жабыс түшпеске
Сенин болужын меге учурлу.

Ыраак-ыраак жол аларга,
Күчтү буттар меге керектү.
Ыраак жолымда артап калбаска
Сенин ижемјин меге учурлу.

***

Канчазын жажырып жүрейин
Күйбүреген көгүсте санаамды?
Канчазын өчүрүп салатан
Жүректе камылган сүүжимди?

Арыдым, чыладым билбеечи бөлорго,
Таныбаачы болуп, жаныннан өдөргө.
Жайым сүүшке жүрегим суранат,
”Чочыган“ санаамды ол ондобойт.

Сүүжисти ычкынып,
 жастырып та жүрзеес,
 Ачу сөстөрди
 кедерлеп айтпайлык.
 Ачыныш, керишти
 ундып салала,
 Орык јолло
 седен баралык.
 Копты-сапты
 керекке албай,
 ”Коолодо“ кожондоп,
 бијелеп жүрелик.
 Чечеги јайылган
 јаражай жасты
 Ару жүректү
 кожо уткыйлык.
 Јаскы энирде
 айдын түнде
 Јаан сүүжисти
 кысканбай сыйлайлык.

БҮТПЕ КАЧАН ДА...

Бүтпе, кемге де, качан да бүтпе,
Каткырып көргөн көстөргө бүтпе.
Бүтпе, бүтпе, качан да бүтпе,
Килеп айткан сөстөргө бүтпе.

Бүтпе, неге де, качан да бүтпе,
Айас күски күндерге бүтпе.
Бүтпе, бүтпе, качан да бүтпе,
Жолдолып аккан јаштарга бүтпе.

Бүтпе, сақыба, качан да бүтпе,
Иженип јүрген эжинге бүтпе.
Бүтпе, кайылба, качан да бүтпе,
"Сүүйдим" деген онын сөзине.

***

Лирме де жыл өдүп калза,
Жалбышту сүүш тегин өчпөс.
Лиит жүректөр карып та калза,
Ырысту өйлөр санаадан чыкпас.

Сыйлаган чечек кадып та калза,
Лүректе ол качан да чалдыкпас.
Лолдоры келишпей, айрылып та калза,
Лараш сүүш жүректен калбас.

***

Саадагын жүктенген Эрот түжинге
Айылдап келген, байла, ол түнде.
Амыр согулган төжинде жүрекке
Ок-жаазын улаган бу ла тушта.

Сүүшле ойнозын жүрегин эмди,
Жаранып жайылзын чечектий жаскыда.
Je жаныс ла сүүрин сен жаныскан —
Эроттын огы азып жастыккан.

ЖАЙЫМ САЛКЫНЫМ

Баш айланар танкынын ыжы,
Кулак тундырар күүнүн табыжы.
Лииттер ортодо сен каланы,
Айткан эрмегин чала тескери.

Лымжак сөстөргө мен эмди карамчы,
Соок куучыным салкынды кышкы.
Јаш жүрүмнүн жайым салкыны
Нөкөрүн сенин энир жаскы.

Санаанда дезе ачу аш, аракы.
Көбөлөк кыстардын тундеги ойыны.
Бүгүнгү тушташ, байла, калганчы,
Тындайт бисти стенелер копчы.

Јүрекке томылды үүремнүн айтканы:
"Јаба баскан ырашты јолдоры,
Канайдар оны, байла, салымы".

Бийиктен угулат јылдыстар ыйы,
Арка јеринин тымык кожоны.
Бошту үстинде јылдызым кайылды,
Бүгүнгү энирде јылылып калды.

Сүттий айдын бүгүн тышкары,
Лүрегиме ачу... тушташ калганчы...
Сүүжимди билерин, сүүгеним баштапкы,
Чалынды ару чечекте тамчы.

Яш жүрүмнин жайым салкыны,
Токтой түжүп уксан мени...
Жүрүмнен сокор сүүгеним баштапкы,
Жайым салкыным сен бүгүн каланы...

14. 06. 1999 j

УУЛДАН КЕЛГЕН САМАРА

Бичиир сөзим табылбайт,
Бирлик болуп кожулбайт.
Болчок бажым бойымда,
Жайым санаам јаланда.

Көзи јараш көөркийге
Көрмөстий уулдан самара.
Кожулган сөзим јакшы ба,
Комудал менен сакыба.

Өбөөндү деп айдышкан.
Өндөйгөн бажым энилген.
Јаашка өткөн такаадый,
Јажынып јүрдим тескинген.

Өргөө-шибеерди айланып,
Өскө јерден өдөтөм.
Уйадымды Слерден јажырып,
Улустан кайып көрөтөм.

Түлкү бөрүк көрүнзе,
Тыным алып барарга...
Такып ойто јолукса,
Таныжып болбой качарга...

Јодрадый јараш кӱстӱрин
Јолымда менин чечектейт.
Кӱбӱлӱктый јараш кӱӱркийлер
Кӱзиме менин илинбейт.

Аамай эмезим — сагышту,
Амыр јӱргем — ырысту.
Эмди билбезим, канайдар?
Каруузы јок сурактар...

08. 03. 2001

КАРУУЗЫН СЕГЕ БИЧИЙИН

Айдып болбозым жылу сөстөрди,
Ачынба, најы, санаамда өскөзи.
Чөкөзөн, менин жолымды тозорго,
Күүним жетпеген, ондозон оны.

Албанла мени јединип болбозын,
Јүрегим менин өскө кижиде.
Ўним угарга, калас сақыба,
Јанына турбазым — ижемји бербеске.

Ачынба, најы, айлазан мени,
Төжимде јүрегим өскөзин талдаган.
Ненин учун бу јиит јүрүмде
Јаш јүрегин шыркалап салдым?

Айдып болбозым жылу сөстөрди,
Ачынба, најы, санаамда өскөзи.
Чөкөзөн, менин жолымды тозорго,
Күүним жетпеген, ондозон оны.

Акту күүнимнен ырыс күүнзейин
Најы болуп арткан тушта.
Ару күүнимди сеге айдайын:
Јаркынду ару сүүшке сен тушта.

2001 j.

ЈҮРҮМДИ СҮҮБЕЙ...

Орой тўнде санаалар јўўлтип,
Эчидип сени кыйынга апарды.
Јўрўмнин баазын, эненнин сўўжин
Кўмўп салала, карага јендиртти.

Ойногон јаландар, јорткон аркалар
Кенете ле "карга" бастырып койды.
Јўреги кайылганча сакеган эненнин
Кара чачына ак кубал отурды.

Јаантайын каткырган сўўнчилў
кўстўрин
Соок кебин канайып тартынды?
Ыраакта јўрўп ўткўрген ўйлўр
Јўрегине сенин шырканы салды.

Јуук ўўрене јажыдын ачпай,
Туйук санаага сен не мендедин?
Јўрўмди, сўўшти, ырысты, сўўнчини
Кандый тўрген санааннан ычкындын?

Каруузы јок та кандый суракка
"Јўрўмнин јанары" санаана эбелди.
Эригип, карыккан сенин кўўнинди
Нўкўрлўр ајарбай канайып артырды?

Бийикте жылдызын араайын ыйлап,
Көзинин јажын чалынга артырган.
Армакчыда айланган боро тайын
Ачу киштеп, јайымга суранган.

Саста бороргон јаныс тал
Болуш сурап артып калган.
Эжери јокко астыккан турна
Комудап, кородоп көзи соолгон.

Күчи јетпезин сескен јаландар
Улу үшкүрип, тымып калган.
Ыраактан угулган кайындар шуулажы
Јанылга болуп, тууларда аскан.

Салымга удуралтап салала,
Түжиме менин не келедин?
Коногы кондырбай апарган дежерде,
Нени сананып, мени айландын?

Јаантайын јанымда јүретен болзон,
Јүрүмди сүүрин не ундыдын?
Күски јалбрактый тенийтен болзон,
Јаш јүрегимди не кыйнайдын?

1999 ј., күүк ай

ОТ-ЧЕЧЕКТИН КОМЫДАЛЫ

Күнет элбек јаланда
От-чечек бүгүн јайылган.
Эбире курчаган агаштар
Чечекке сүүнип јайканган.

Шулурып јүрген салкынак
Јайкап оны јажытты.
”Узак сени сақыдым“ — деп,
Эзиниле эрке јайсытты.

Сүүнчи ээлеген јаланга
Энир кирди мендебей.
Уйуктап калган чечекке
Та кем келди болбогой.

Тын-өзөгин үзе тартып,
Кайдаар да оны апарган.
Ончо јыра, агаштар
Кородоп ачу ыйлаган.

Ый-сыгытту тал-табышты
Уурчы кайдан аайлазын,
Чечекке ачу болгонын
Эмди де болзо ондозын...

...Эртен тура көзин ачып,
Чечегеш чочып кайкаган.
”Уйку аразы болор бо?” — десе,
Чочыдулу тўш улалган.

Көрөр болзо, чып ла чын
Тегерик столдын үстинде
Отурган шили жап-жараш
Көөркий санаазы айлында:

”Корон соокко тонбодым,
Куйунга да табартпадым.
Суучактар да агыспады,
Көлөткө дө бөктөбөди.

Сүүген жасты уткыырга,
Кату жерле тартыштым.
Кару үүремди көрөргө,
Көк айаска тартылдым.

Ырысту жүрген жаш менин,
Жүрүмимди не кыйдын?
Кару эрке најылардан
Ненин учун айрыдын?”

1998 j.

***

Меге бүгүн коркышту ачу,
Жердин үстинде кей де тынчу.
Саста турна кыйгызы ачу,
Эмчи жаспас жүрегим оору.

Жүрегим кемирет бир ле сурак:
"Телекей үсти кандый тапчы?"
Ненин учун мен бүгүн мында
Өштү болгон кижинин жанында?

ЈҮРЕГИМ ШЫРКАЛАП

Өкпөм өчкөнчө, өксөп ыйладым.
Найыларым, байла, кайкаган.
Көзим јажын кем де көрбөйтөн,
Је бу күнде ол јаан сүүштен.

Јуук үүрем, байла, аайлаган,
Јүрегим сызын ол ондогон.
Тидинип болбой, јаныма јууктап,
Сөстөр таппай туура баскан.

Сананбай, келишпес сөстөрди
Ўредүчи ачынып, түрген тапкан.
Эн ле терен јүрегим шырказын
Өнзүредип, сыстадып ол коскоргон.

Эрмеги учурын арай ондобой,
Катап-катап "седен" айткан.
Јастырып турганын чала сеспей,
Бурулаар артык сөстөр таппаган.

Одус кижинин көзи алдында
Кемибис бурулу — јарт көрүнген.
Тура јүгүрип, "оны" көмөлөөр
Өктөм јүректер бүгүн табылбаан.

30. 11. 2000 j.

ӨЧПӨ, ЫЛДЫЗЫМ

Сан башка жүрүмнен жана да берзем,
Мени ончозы ундып та койзо,
Же жаныс ла сен, жылдызым, өчпө,
Жаантайын ла күй, бийикте суркура...

Энирлер сайын канчын жииттерге
Жажытту сүүжинди кысканбай сыйла,
Жаныскан эриккен көөркий жиитке
”Жүрүм учурлу“ — деп, бийиктен имде.

Салымнан кыйыжып, жыгылып каларым,
Сакыган буудактар учураар толтыра.
Ченеген мени жүрүмнин күчтери
Бүдүрилтип, кыйнап, таштаар кыйынга.

Кедерлеп өчөшпөй, бийик кайага
Калганчы күчимле чырмайып чыгайын.
Кылдый чичке салымду болзом,
Кайра түменге жыгылып барайын.

***

Жеткен слерге куру санаалар
Бажымды ээлебей барыгар ары!
Jүрегим менин сыстатпай
Жаныгар! Жылдыстар јерине.
Jүүлтпегер мени, сурайдым,
Тегинге кожо айланбагар.
Кей өргөөлөр туттырып,
Бийикке мени апарбагар.

***

Каруузы јок сурактар
Кыйнайт мени, не кемирет?
Баш айланар санаалар
Булгап мени не кыйнайт?
Карузып јүрген сүүгеним
Jүрекке сысты не табат?
Сүүгенимди ондобой,
”Ундып сал“ — деп не айдат?

ӨЧПӨ, ЫЛДЫЗЫМ

Сан башка жүрүмнөн жана да берзем,
Мени ончозы ундып та койзо,
Je жаныс ла сен, жылдызым, өчпө,
Jaантайын ла күй, бийикте суркура...

Энирлер сайын канчын жииттерге
Jажытту сүүжинди кысканбай сыйла,
Jаныскан эриккен көөркий жиитке
”Jүрүм учурлу“ — деп, бийиктен имде.

Салымнан кыйыжып, жыгылып каларым,
Сакыган буудактар учураар толтыра.
Ченеген мени жүрүмнин күчтери
Бүдүрилтип, кыйнап, таштаар кыйынга.

Кедерлеп өчөшпөй, бийик кайага
Калганчы күчимле чырмайып чыгайын.
Кылдый чичке салымду болзом,
Кайра түменге жыгылып барайын.

***

Jetкен слерге куру санаалар
Бажымды ээлебей барыгар ары!
Jүрегим менин сыстатпай
Jаныгар! Jылдыстар јерине.
Jүүлтпегер мени, сурайдым,
Тегинге кожо айланбагар.
Кей өргөөлөр туттырып,
Бийикке мени апарбагар.

***

Каруузы јок сурактар
Кыйнайт мени, не кемирет?
Баш айланар санаалар
Булгап мени не кыйнайт?
Карузып јүрген сүүгеним
Jүрекке сысты не табат?
Сүүгенимди ондобой,
”Ундып сал“ — деп не айдат?

ЭНИР КИРИП БАШТААРДА

Эртенги күнди сананбай,
Акча алган бистер бай.
Кайда эдер, канайдар?
Та нени алар, айдышсаар?

Энир кирип баштаарда,
Студенттер бийик кеминде.
Курсак быжарын сакыган
Алтай уулдар каруулда.

***

Јастыктын јуны
төгүлген чилеп,
Карычактар айланып,
јерге түжет.
Баштапкы ла катап
биске айылдап,
Јүрегиме менин
сүүнчи экелет.
Та кайдаар да мендеп,
айланып, ойноп,
Огош баладый,
јаагымнан сыймайт.
Сүүнип, өкпөөрип,
ырыс сыйлайла,
Куулгазын чылап,
тамчыга кубулат.

ЖҮРҮМ ЈАНЫС

Оодылып калган чөөчөйди
Бүдүндөп ойто болбозын.
Айдып салган сөстөрдү
Бурултып катап бурултпазын.

Талдап алган жолынды
Жастырдым деп айтпазан.
Жүрүм жаныс болордо,
Жаны салым сурабазан.

11. 07. 2004 j.

***

Жүрүмнин жолында
азып калала,
Аланзып калдым
айры талада.
Алаатып калган
артып калдым
Мун буудакту
жолдын бажында.
Кажызын талдап,
кажызыла жүрөр?
Кандыйы артыктап,
мени кычырар?
Жүс айрылу
жолдын бирүзи
Бу жүрүмде,
байла, табылар.

29. 06. 2004 j.

ЖАРДЫМДА ТУУЛАР

Жүректе түүлген түүнчекти
Туйуктап канай тударын?
Терен шыркалу жүректи
Жажырып канай жазарын?

Көксинди өйкөгөн сызынды
Жаантайын канай өткүрерин?
Жардында турган тууларды
Жангыскан канай көдүрерин?

2003 j

БҮТПЕЗИМ СЕГЕ

Карузып сеге
Ұлгерлер бичигем,
Жастыктын алдына
Туйкайын салгам.

Сүүнерин деп,
Иженип сакыгам.
Баалап турган деп,
Калас санангам.

Ойногон, тепсеген,
Сүүжиге каткырган.
Жастыргам, жастыргам,
Мен сеге жастыргам.

КАЙЫРЛЫКТЫҢ КЕЛИНДЕРИНЕ

Эрте жаста жайылган
Жүрек сүүндирген көк-таман.
Жылдыс жаражын сыйлаган
Жылдыс келиннин жаражын.

Аркада кандык жайылза,
Өрт чыкты деп бодоорын.
Таня ойынды баштаза,
Ойынзагын кайкаарын.

Чечектер жаражы күнкаајы,
Оны билбей кем жүрди?
Кыстар керсүзи Алтынай,
Бийиктен жаныс ай кайкагай.

Чокым жараш чийнени
Сүүген чечегим деп не айтпас?
Чырайы эптү Мираны
Сүүгеним деп не айтпас?

Чечектер чалынга јунунып,
Күзүни чечек кожонын кайкаган.
Келиндер ойынга јуулыжып,
Кокырчы Танага каткырған.

“Сүүйт, сүүбейт пе?” — деп жүүлбей,
Тана чечектен суразан.
Ончозын айдар, сүүндирер
Тана чечекке баштанзан.

Кажы ла кыс, кажы ла келин
Көкси түбинде жажытту чечегеш.
Чечектер имдеген эрте тандый
Кажы ла кижери керсү ле жараш.

ОРТОЛЫК JURTTA КУДАБЫСКА

Колында чөөчөйин тудунган
Кудабыстын сүрлүзин.
Жанар кожонын чөйөрдө,
Ўнинин онын жаражын.

Удура көргөн көстөри
Көстөр эмес, жылдыстар.
Айткан онын эрмеги
Тегин эмес, үлгерлер.

Керсүгерле оморкоп,
Жаражарды кайкайдым.
Эре-Чуйла жайылган
Жанарарды угадым.

Андый эрлер бар тушта
Энчибис бистин жоголбос.
Кажы ла ада андый болзо,
Алтай тилис ундылбас.

12. 08. 2005 j.

КАРУ НАЈЫМА

Күндер жылып, кар кайылар,
Чечектер жайылып, жер тынданар.
Түштүк таладан кеткин куштар
Жерине жанып, уйа тартар.

Черүге барган кару нөкөр
Өйи једип, јанып келер.
Эки жылга эриккен најы
Кару энезин эрке кучактаар.

17. 02. 2000 j.

ЈАСКЫ САНААЛАР

Ыраак ла кару школдын жылдары
Качан да болзо, менин санаамда.
Ару ла жылу эземим болгон
Эки нөкөрим жүрегим түбинде.

Ончо жастардан карудан кару
Жүрегим өкпөөргөн ол жаскыда.
Тыныжыс буулган ол тушташта
Жылдыстар имдеген араай тымыкта.

Уйуктап калган тымык оромдо
Угулар-угулбас жажытту куучындар.
Ойто бурулбас кару жүрүмде
Неден де баалу ол жаскы энирлер.

Ару ла жылу эземим болгон
Эки нөкөрим жүрегим түбинде.
Баштапкы ундылбас ол сезимдер
Тонуп калган жылдысту түнде.

Тышкары бүгүн катап ла жас.
Меге эмди он беш эмес.
Жүрегис көөрөткөн кыскачак элес
Жаныс ла, байла, менде эмес.

10. 04. 2005 j.

***

Айтпазан меге, айтпа,
Бүтпезим айткан сөзинге.
Көрбөзөн меге, көрбө,
Көрбөзим төгүн көзине.

Лайнабазан мени, лайнаба,
Укпазым сенин үнинди.
Сүүйдим деп жалынба,
Керек жок сен меге эмди.

ЧИМЕРКЕК НАЈЫМА

Кижиге көрүп, чала чимеркеер,
Кезик өйлөрдө таныбаачы болор.
Үүрелер ортодо калын курчуда
Седендеп жүрген најы оромдо.

Якшы сурап, баш кекиирге,
Күч болгонын сеспедим мен.
Эзен-амырын сурап ийерге,
Кейдин кемјүзин билбедим мен.

Канча жылга кожо үренип,
Яныс партада кожо отурдыс.
Яскы энирде оромдо јолугып,
Солун-собурын сурашпадыс бис.

1999 j.

***

Көзимнин јажын төкпөзим,
Слердий ”немелер“ алдына.
Јүрегим сызын билдиртпезим,
Слердий каралар көзине.

Маказырап меге көрбөгөр,
Јайнап слерге јалынбазым.
Экијүстенип келбегер,
Јалакай јүрегим ачпазым.

ЈЕРЛЕЖИМ УРОГЫМДА

Т. А. Чачияковко

Эптү кичинек бистин клазыска
Кайчыбыс бүгүн айылдап келгендий.
Јилбиркеп уккан үренчик бажынан
Быйанду колыла сыймап салгандый.

Чөрчөктин үзүгин уккан да болзоос,
Кайчы бойы биске кайлагандый.
Келер үйе адын ундыбас деп,
Өкпөөртү болуп, клазыска келгендий.

Санаана сенин санаа кожулзын деп,
Чөрчөгин кайчынын јалкурбай
кычыраар.

Элим менин јайалтала бай деп,
Айдып јүрерге ујалбагар, балдар.

2001 ј.

ҮРЕДҮЧИЛЕРГЕ

Jaантайын ла сeдeн,
        oмoк, күндүзeк,
Күүнзeк үрeдүчe
        уткыйт бистeрдe.
Чөрчөктөр кычырып,
        сөстөр бичииргe,
Үрeдип салат
        ол бистeрдe.
Үрeнчик жүрүмe
        шкoлдo кайкалду,
Санаалар дeзe,
        бийик кeминдe.
Үрeнeргe — санаa,
        билeргe — амaду.
Үрeдип салар
        тoомжылу үрeдүчe.

ЈАКШЫ БОЛЗЫН, ТАНЫКТӨС!

2001 жылдагы I класска

Ончозы билер бу таныкты,
Атту-чуулу танык ол.
Керек дезе таныктөстө
Эн баштапкы турат ол.

Сүүйт анылу табышты:
Айас, Аамат, Айару,
Аржан, Айан, Айсулу.
Агаш кыйа, агаш тура
Чике ортозыла чийүчек база.

Баатыр кептү танык бу,
Үйелер оны былашкан.
Бала, булан, балык, бозу
Бу таныктан башталган.

Торколой ло Тандалай
Т таныкты жараткан.
Онын учун аттары да
Т таныктан башталган.

Жылдыс деген жараш сөстө
Эки үндү танык бар.
Брыс нөкөрим адында
Ы таныктар база бар.

Өткүн үндү, чечен тилдү
Мерген најым бу туру.
Эптеп эткен М танык
Бажымда менин бу жүрү.

БАШТАПКЫ ҚЛАЗЫМНЫН ҰРЕНЧИКТЕРИНЕ

Туруп чыкса, кожончы,
Отура түшсе, бијечи.
Најылар ортодо коқырчы,
Ады онын Алтайчы.

Кылыгы онын јалакай,
Бойы дезе јаражай.
Ай јолынды јарыткай,
Адын сенин Торколой.

Бийик санаалар јүрүмде ару,
Јаскы күндер јүрекке кару.
Бистин ортодо уулчак керсү,
Ады-јолы Тырдаев Кару.

Эрте јаста јайылган
Јараш чечек тандалай.
Бистин ортодо отурган
Кеберкек кызычак Тандалай.

Күн ажып, кайдаар барат?
Ойто айланып канай келет?
Суралган суракка јакшы карууны
Кычырып берер биске Алат.

Санаалар бүгүн кандый ару
Өкпөөргөн жүректөр согулат каруулу.
Тенериде бүгүн ай толу
Күлүмжин сыйлазан биске Айару.

Ўстинде турзын тенери айас
Күделү чачту кеберкек Айас.
Бийикте турган жарык жылдыс
Сенин болзын, кару Ырыс.

Ўнгүр, туйук табыштар
Канайтса да, ташталбас.
Омок, седен Рената
Качан да ундылбас.

Керсү Кару, кеберкек Кемене
К таныктан ончозы башталды.
Кемзинчек Кемене каткырып ийеле,
Карунын адын доского бичиди.

Э танык үндү эди,
Сөстөр баштап бүткен эди.
Айдып берейин слерге эмди
Өкөр Эжер бисте эди.

Чымалы — ол иштенкей
Чочып оноң чочыба!
Ч танык чыдамкай
Чиймеп оны булгаба.

Кандый танык жуулбады деер?
Кандый сөстөр бүтпеди?
Жылу, жараш, тайга, кыр.
Жаныс ла сен лаптап кычыр.

Таныктарды бириктирип,
Жараш сөстөр бичиирис.
Чырмайып бис үренеле,
Таныктарды биледис.

Туйук, үндү табыштарды
Ылгаштырып билерис.
Керек дезе кезинтиге
Сөстөрөрдү бичиирис.

19. 04. 2001 j.

***

Сан башка түштер түжелип,
Кижинин жүрегин сыстадар.
Үч көрбөгөн талага апарып,
Jүс башка санаанды jүүлтер.

Таныш эмес улуска туштап,
Та нени ологго айдарым болбой.
Санаага jединбеген jорык болуп,
Түжимде де болзо, баратан болбой.

ТҮШ ЈЕРИМДЕ

Сан башка түш көргөм...

Айса болзо, көрө түш...

Куулгазын јерине айылдап,

Түн ортодо уйкумнан астыктым.

Экпинделип келген ийде

Аржан суудый ап-ару.

Јетире јуулбаан бүлдүүр

Айдылат, байла, эмди.

Көрүнген эди таныш сүрнее

Түжелип туратан база сүре.

Оошкы эмтир ыраакта јажылга

Кайкаган эдим ол тушта...

Чала кемзинип, уйалып турадым,

Поэттер ортодо јуунда эмтирим.

Бойлоры дезе та нени де шүүжет.

Төп куучыны санаамда энделет.

Јуулган да јери сан башка:

Ынаартып калган бийик акта

Турган эмтир бир ле такта,

Отурар кижии табылбайт ого.

Кара костюмду, быјыраш чачту

Сүүген поэдим ајарбайт меге.

Табылу куучынду јерлежим дезе,

Кайра баштанып, көрөт та неге...

Олорды курчаган боромтык сомдор

Жартап оны канайып айдар?
Ашкан күннин калганчы чогы
Чике ле меге та не жарытты?
Сурактар сурап сыныккан улуска
Лажыды жогынан каруу бертирим.
Иркиттер одудан келгем деп,
Түш јеримде чырмайып жартагам.
Эзендежип те көрбөгөн Палкин колын
Јединип алала, ичкери баскам.
Кокышев Лазарь — сүүген поэдимле
Бу ла тушта база танышкам.
”Сүүйт Слерди алтай элис“ — деп,
Акту жүректен айдынган эмтирим.
Слерге јолыгып сүүжим ачканымла
Учурлу жүрүмнин, байла, ырызы.
Эрмек-куучын сурап укканымла
Сан башка салымнын, байла, тоомјызы.
Байагы турган јаныс такта
Тоолоно берген төмөн актан.
”Ончобыс бирлик, үнис јаныс,
Ондожып жүрерис такта жогынан!“
Бу сөстөрдү тыныда айдып,
Ойгоно чарчап, түжимнен чочыгам.
Куулгазын јерине айылдап жүреле,
Түн ортодо уйкумнан астыккам.

23. 10. 2000 j.

ЈҮРЕК СЫСТАЙТ

Јаскы айдын түндер
Јүрегер слердин јайнаткай.

Бу үлгерди кычырып,
Јүрегер слердин сыстагай.

Бир мындый учурал болгон,
Онон бейин удап калды.
Јаш сүүшкен јииттердин
Сүүжи кенете өчүп калды.

Сурук Аткарды јараткан.
Акту санаазы ондо болгон.
Кобыда кой кабырып,
Куулгазын јүрүм чүмдейтен.

Аткыр алтай бойдон уул
Санаазын Сурукка база салган.
Түш јеринде адын адап,
Түн ортодо уйкузы чыгатан.

Бир катап тымык энирде
Кайынду аралда озор тушташты.
Јүрекке батпас јаан сүүшти
Бой-бойына озор јартады.

Кыр кийнинен ай карап,
Жииттерге жарыгын сыйлады.
”Кару менин балдарым“ — деп,
Кунукту ологго ајарды.

Аткыр Суруктын колын тудуп,
Јүрегин ле колын сураган.
Јодрадый көстү Сурук деп кыс
Аткырдын эрмегиле јөп болгон.

Јаскы тундеги тымык энир
Неден де кару, эрке ле баалу.
Аткыр ла Сурук ортодо ырыс
Кандый да кыска, карам ла ачу.

Сүүш ончо улусты олјолоор,
Сақыбас јанынан јүректи ээлеер.
Кемди сүүрин ол сурабас,
”Јок“ дегенин сүүш аайлабас.

Јергелейден де сүүш туура калбады,
Сүүп јүрери ујат беди?
Аткырга күүни јеткениле
Көөркий база бурулу беди?

Ырыс јарымдай берилген деп,
Јергелей оны јакшы билген.
Эки куудый сүүшкен жииттерге
Буудак этпеске сүүжин јажырган.

Сүүшти канайып жажырза да,
Эбире толкузы жайыла бербей.
Сүүш деген кайкалду сезимде
Күнүркеш нажызы бар эмей.

Сурук ала ла күнге ачынып,
Жегелейге ачузын төгүп салган.
Ачунун үстине тус уруп,
Жаш жүрегин шыркалап салган.

Канатту куштардый жаландарла чабып,
Жегелей өзөктө айылга токтоптыр.
Кара чачту койчынын уулына
Ак чаазынды колына бериптир.

Бу чаазыннын самара болгонын
Аткыр билип, түрген ачкан.
Кижиле сүүнер сөстөр эмес,
Жүрек сыстаар бир ле эрмек.

“Самараны алып кычырзан,
Жердин үстінде мен жок болорым.
Жакшы болзын, эрке сүүгеним,
Жүрүмин сенин ырысту ла болзын!”

...Болгон неме болуп ла калган.
Жегелейди ончозы ундып та салган.
Аткыр ла Суруктын эртен тойы,
Ончо улус сыр шакпыртта.

Энир... Күн кырга отура берди.
Эзендежип алар деген болор.
Коштой журтка атанзын деп,
Нөкөри десе кычырган болбой.

Ырыстан ла жаан ырыс жок,
Сүүнчиден ле көп сүүнчи жок.
Кенете ле кайыр жардан
Ашкылай бергенин билгилеер, та жок.

2000 ж., күөк айдын 26-чы күни

БАЖАЛЫКТАР

Жүрүмим башталган жас	3
Катап ла катап	5
Неден улам?	6
Чакыр	8
”Тенери, булут, жылдыс, ай...”	8
Эне деген жылу сөс	9
Энемге	10
”Айдылбаган сөстөр жүрегим ойкөп...”	11
Сыйнымды сананып	12
Баштапкы жыл студент сыйныма	13
Чыккан күнеерле, энейис	14
Жаманым таштагар	15
Жүрүмди сүү	17
”Улу Кокышев — албаты уулына...”	18
”Кайырлык бүгүн карыгат...”	19
Баштапкы жолдыктардан	20
Чибичек	20
Баштапкы үлгер	21
”Баштапкы жанмыр бажымды чыктыдат...”	21
Поэт өскөн	22
Ненин учун?	23
”Эбире курчаган тууларым...”	24
”Байлу межеликтерге курчаткан...”	24
Тизүлер	25
Мени үйдежип сал, ай	29
Айлагайын не, сен?	30
Жажытту чоктор	31
Чыккан күнинге	32
Ол сен	33
”Жүрүмнен мен эмди ырысту...”	34

Jaантайын	35
Күзелим менин	36
Кабай кожон	37
”Адым менин Күзелеш...”	39
Чымалы	40
Кискечек	41
Саныскан	41
Чибичек	42
Күчүгеш	42
Теертпек	43
Жажытту күүним	44
Кайда?	45
”Тенериде мун жылдыс...”	46
”Күскүдий оодылган бойымды”	47
”Бийик-бийик учуп чыгарга...”	47
”Канчазын жажырып жүрейин...”	48
”Сүүжисти ычкынып, жастырып та жүрзеес...”	49
Бүтпө качан да...	50
”Жирме де жыл өдүп калза...”	51
”Саадагын жүктенген Эрот түжине...”	52
Жайым салкыным	53
Уулдан келген самара	55
Каруузын сего бичийин	57
Жүрүмди сүүбей...	58
От-чечектин комыдалы	60
”Мега бүгүн коркышту ачу...”	62
Жүрегим шыркалап	63
Өчпө, жылдызым	64
”Жеткен слерге куру санаалар...”	65
”Каруузы жок сурактар...”	65
Энир кирип баштаарда	66

”Јастыктын јуны төгүлген чилеп...”	67
Јүрүм јаныс	68
”Јүрүмнин јолында азып калала...”	69
Јардымда туулар	70
Бүтпезим сеге	71
Кайырлыктын келиндерине	72
Ортолык журтта кудабуска	74
Кару најыма	75
Јаскы санаалар	76
”Айтпазан меге, айтпа...”	77
Чимеркек најыма	78
”Көзимнин јажын төкпөзим...”	79
Јерлежим урогымда	80
Ўредүчилерге	81
Јакшы болзын, таныктөс!	82
Баштапкы клазымнын үренчиктерине	83
”Сан башка түштер түжелип...”	86
Түш јеримде	87
Јүрек сыстайт	89

Монголова Аруна Алексеевна

Түүрийн башталсан яс

Стихи

на алтайском языке

На переплете фото А. И. Шодоева

Редактор *С. С. Торбоков*

Худ. редактор *Е. И. Ортоңулова*

Тех. редактор *А. К. Торбокова*

Корректор *Э. И. Шинжин*

Подписано в печать 12.12.2005. Формат 70 x 90 ¹/₃₂.

Бумага офсетная № 1. Печать офсетная.

Гарнитура Таймс. Усл. п. л. 3,51. Уч. -изд. л. 2,16.

Тираж 500. Заказ 9388.

ГУ книжное издательство

«Юч-Сюмер — Белуха» Республики Алтай

649000 г. Горно-Алтайск, ул. Чорос -Гуркина, 38

ОАО «Горно-Алтайская республиканская
типография»

649000 г. Горно-Алтайск,

пр.Коммунистический, 35.

40-00

Аруна Монголова — жайалталу жиит үлгерчи. Сөөги иркит. 1982 жылда Ондой аймактын Жоло журтында чыккан. 2001 жылда Горно-Алтайсктагы педколледжти, 2004 жылда университеттин алтай бөлүгин үренип божоткон. Баштапкы үлгерин 11 жаштуда бичиген. Чүмдемелдери “Алтайдын Чолмоны” газетте, “Эл-Алтай” журналда, үй улустын “Эпшилер” деп журналында, П. В. Кучияктын 100 жылдыгына учурлалган “Как слово наше отзовется” деп өмөлик жуунтыда, алтай албаты бойынын күйниле Арасейге кожулганынын 250 жылдыгына учурлалган “Алтай үлгерлик” деп антологияда кепке базылган.

“Жүрүмим башталган жас” деп бу үлгерлик жуунты — Арунанын танынан баштапкы бичиги. Жиит авторго жайаандык ижинде мынан бийик једимдер ле јенүлер күйүнзейдим. Јолын ачык болзын, Аруна!

Токшын Торбоков